

Karol Potrzobowski

Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach adwokackich

Palestra 14/7(151), 70-73

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO **W SPRAWACH ADWOKACKICH**

1.

UCHWAŁA SKŁADU SIĘDMIU SĘDZIÓW Z DNIA 28 KWIETNIA 1969 R. (III CZP 111/68) *

Sąd Najwyższy z udziałem prokuratora Generalnej Prokuratury L. Karłowskiego, po rozpoznaniu wniosku Prokuratora Generalnego PRL z dnia 2 października 1968 r. o podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały zawierającej odpowiedź na następujące pytanie prawne:

„Czy w sprawach, w których stroną jest Skarb Państwa, prawo żądania od strony przegrywającej zwrotu kosztów zastępstwa sądowego, przewidziane w art. 99 k.p.c., przysługuje państwowym jednostkom organizacyjnym reprezentowanym przez pracownika powołanego przez organ takiej jednostki do wykonywania jej zastępstwa sądowego oraz czy w szczególności powyższe prawo przysługuje również Prokuraturze

PRL w sprawach, w których jest ona reprezentowana przez prokuratora powołanego do wykonywania zastępstwa sądowego Prokuratury w imieniu Skarbu Państwa?”

uchwalił i postanowił wpisać do księgi zasad prawnych następującą zasadę prawną:

Skarbowi Państwa jako stronie procesu cywilnego zwraca się koszty w wysokości należnej według przepisów o wynagrodzeniu adwokata w wypadku, gdy jest on reprezentowany przez radcę prawnego ustanowionego na podstawie obowiązujących przepisów prawa dla państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, albo dla jej organu nadrzędnego.

2.

UCHWAŁA z dnia 6 lutego 1969 r. (III CZP 129/68) **

Poniesienie kosztów obrony nieletniego dziecka w procesie karnym wchodzi w zakres obowiązku alimentacyjnego rodziców. Osoba trzecia, która

tę obronę nieletniemu dziecku zapewniła, może żądać zwrotu jej kosztów bezpośrednio od rodziców.

GL O S A

Głosowane orzeczenie ustala dwie zasady, mające istotne znaczenie dla praktyki zespołów adwokackich, a mianowicie: a) obowiązek alimentacyjny obejmuje nie

* Przedruk z OSNCP 1970, nr 5, poz. 74.

** Uchwała ta została opublikowana w OSNCP nr 10/69, poz. 170.

tylko dostarczanie środków utrzymania i wychowania, ale także pokrywania kosztów obrony dziecka, b) zapewnienie obrony nieletniemu dziecku uzasadnia roszczenie zespołu adwokackiego o pokrycie kosztów obrony na podstawie art. 140 k.r.o.

1. W orzecznictwie sądowym utrwalili się poglądy, że stan majątkowy strony procesowej nie uzasadnia przyznania zwolnienia od kosztów, jeżeli obowiązek pokrycia tych kosztów ciąży na osobie trzeciej, która posiada odpowiednie środki. Tak więc w orzeczeniu z dnia 25.V.1960 r. 2 CZ 42/60 (OSN z 1961 r. nr 3, poz. 78) Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że ojciec dziecka ma obowiązek wytoczenia procesu w imieniu i w interesie dziecka, a tym samym wyłożenia na koszty procesu, jeżeli może to uczynić bez uszczerbku utrzymania dla siebie i rodziny. Orzeczenie zachowało swą aktualność do dziś, albowiem przytoczone w uzasadnieniu przepisy dawnego prawa materialnego (art. 35, 39 i 54 k.r.) nie uległy żadnym istotnym zmianom po wejściu w życie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

W orzeczeniu z dnia 4.IX.1957 r. 1 CZ 154/57 (OSN z 1959 r. nr 1, poz. 15) Sąd Najwyższy uznał za nieprawidłowe przyznanie małżonkowi nie pracującemu zwolnienia od kosztów sądowych, gdy dochody drugiego małżonka, po zaspokojeniu zwykłych potrzeb rodziny, wystarczały na pokrycie kosztów związanych z procesem prowadzonym przez nie pracującego małżonka. Jako podstawę prawną obowiązku drugiego małżonka przyjęto art. 14 i 18 k.r. (obecnie art. 23 i 27 k.r.o.). W podobny sposób wypowiedział się Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 5.IX.1961 r. (RPE z 1962 r. nr 2, s. 358) oraz w nie publikowanym orzeczeniu z dnia 16.IV.1957 r. 3 CO 39/56.

Głosowane orzeczenie, wychodząc z analogicznych przesłanek, przyjmuje pogląd, że w zakres obowiązku alimentacyjnego wchodzi także obowiązek poniesienia kosztów obrony nieletniego dziecka w postępowaniu karnym. Pogląd ten wymagałby o tyle korektury, że przyjęte określenie „nieletni” nie jest precyzyjne, gdyż obowiązek alimentowania może istnieć również po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności (art. 133 § 1 k.r.o., lub nawet § 2 tego artykułu). Tak więc przyjąć należy, że obowiązek ponoszenia przez rodziców kosztów obrony zstępnego istnieje tak długo, dopóki trwa obowiązek alimentacyjny.

2. Dotychczasowe orzecznictwo i głosy doktryny na tle art. 122¹ k.z. i art. 140 k.r.o. zajmowały się prawie wyłącznie zagadnieniami roszczeń regresowych w zakresie alimentów *sensu stricto*, a więc jedynie w zakresie dostarczania środków utrzymania i wychowania. Głosowana uchwała przyjmuje interpretację rozszerzającą pojęcia świadczeń alimentacyjnych wyjaśniając, że obejmuje ono między innymi wszelkie wydatki związane z koniecznością prowadzenia spraw, jakie dotyczą osoby dziecka. Interpretacja taka jest prawidłowa.

Zgodnie z art. 95 § 1 i 3 k.r.o. władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek sprawowania pieczy nad osobą dziecka i powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny. Lakoniczność tego sformułowania jest po prostu koniecznością, jeśli się zważy, że enumeratywne wymienienie wszystkich obowiązków jest niemożliwe ze względu na wielką różnorodność stanów faktycznych, jaką stwarza życie. Zarówno dobro dziecka jak i interes społeczny (czego wyrazem jest obligatoryjność ustanowienia obrońcy dla małoletniego) wymaga, żeby w razie pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej prawo do obrony zostało w pełni zrealizowane. Zapewnienie obrony i pokrycie kosztów z tym związanych zostało więc prawidłowo zaliczone w uchwale Sądu Najwyższego do obowiązków ciążących na rodzicach nieletniego.

Konsekwencją powyższego stanowiska jest przyjęcie, że osobie trzeciej, która zapewniła obronę nieletniemu, przysługuje na mocy art. 140 k.r.o. roszczenie o zwrot poniesionych wydatków i że roszczenie to może być skierowane przeciwko rodzicom dziecka. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy stwierdza: „Rzecz oczywista, osobą trzecią w rozumieniu tego przepisu może być także zespół adwokacki, który zapewnił nieletniemu obronę”.

Poglądowi temu można by zarzucić, że art. 140 k.r.o. uzależnia dochodzenie roszczeń regresowych od „dostarczenia środków” oraz że nie może być mowy o „zwrocie wydatków”, które przecież nie zostały przez zespół adwokacki faktycznie poniesione. Zarzuty takie nie byłyby jednak słuszne.

Warunkiem bezpłatności obrony z urzędu jest stwierdzenie w zarządzeniu ustanawiającym adwokata z urzędu niemożności poniesienia kosztów obrony. Zarządzenie takie, jak wynika z uzasadnienia uchwały, nie zostało w sprawie karnej wydane, wobec czego zespołowi adwokackiemu na mocy § 21 w związku z § 26 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21.XII.1967 r. (Dz. U. Nr 48, poz. 241) należy się opłata za dokonane czynności adwokata-obrońcy z urzędu. Prawidłowa wykładnia przyjęta w uzasadnieniu uchwały musi prowadzić do wniosku, że wierzytelność przysługująca zespołowi adwokackiemu z mocy przepisów prawa powinna być potraktowana analogicznie jak roszczenie o zwrot wydatków, które poniosłaby osoba trzecia, zlecając obronę nieletniego zespołowi adwokackiemu i pokrywając we własnym imieniu należne opłaty. Prawidłowość przyjętego przez Sąd Najwyższy poglądu wynika również z przepisów normujących działalność zespołów adwokackich. Przepisy te przyznają członkom zespołu prawo do otrzymania wynagrodzenia za sprawy prowadzone z urzędu, przy czym za sprawy prowadzone bezpłatnie zarachowanie następuje w wysokości określonej przez kierownika zespołu z nadwyżki wypracowanej przez wszystkich członków zespołu.

Przytoczony w uzasadnieniu uchwały stan faktyczny nie pozwala na uznanie sprawy za prowadzoną bezpłatnie, gdyż zarządzenie o bezpłatności obrony nie zostało przez sąd wydane; strona więc jest obowiązana do zapłaty za obronę, a zarachowanie na dobro adwokata wynagrodzenia z funduszków zespołu nie może mieć miejsca. Gdyby więc uznać, że zespołowi nie przysługuje roszczenie regresowe z tej przyczyny, iż zespół nie poniosł efektywnych wydatków, to wówczas członek zespołu byłby w ogóle pozbawiony prawa do otrzymania wynagrodzenia za świadczoną pracę.

Sytuacja taka byłaby nie do przyjęcia, zwłaszcza jeśli weźmie się pod uwagę intencję ustawodawcy zmierzającego do przyznania odpłatności za sprawy prowadzone z urzędu, której wyrazem jest nie tylko § 26 „taksy”, ale także postanowienia nowego kodeksu postępowania karnego. Tendencja ta występuje również w § 19 „taksy” dotyczącym spraw cywilnych, gdyż zezwala on zespołom adwokackim na pobranie opłat od osoby, która uzyskała korzyść majątkową w sprawie prowadzonej z urzędu nawet wówczas, gdy nie zostały zasądzone na rzecz tej osoby koszty procesu. Wprawdzie efekty praktyczne tych słusznych założeń są znikome (głównie wobec nieściągalności wierzytelności zespołów za sprawy prowadzone z urzędu), ale analiza przyczyn tego stanu rzeczy wykraczałaby już poza ramy niniejszej glosy.

3. W sprawie będącej przedmiotem uchwały zespół adwokacki wytoczył powództwo tylko przeciwko ojcu dziecka. Jak wynika ze stanowiska zajętego przez Sąd Najwyższy, o tym, który z rodziców ma ponieść koszty obrony dziecka, rozstrzygają okoliczności konkretnego wypadku. W ostatecznym efekcie powództwo przeciwko ojcu dziecka mogłoby ulec oddaleniu w całości lub w części, gdyby przy

rozpoznawaniu sprawy sąd doszedł do przekonania, że koszty obrony obciążają oboje rodziców w odpowiednich częściach, lub też nawet wyłącznie matkę. Dlatego też powództwa o zapłatę należności za obronę nieletniego powinny być wytaczane przeciwko obojgu rodzicom.

4. Z dniem 1.I.1970 r. wszedł w życie nowy kodeks postępowania karnego. Stosownie do art. 550 § 1 k.p.k. sąd zasądza od skazanego, któremu wyznaczono obrońcę z urzędu, opłaty na rzecz zespołu adwokackiego, z wyjątkiem wypadków przewidzianych w art. 69 (wyznaczenie obrońcy dla oskarżonego, który nie jest w stanie ponieść kosztów obrony). Przepis ten nie uwzględnia specyficznych sytuacji, w których — jak wyżej wspomniano — obowiązek pokrycia kosztów obrony obciąża osobę trzecią w ramach obowiązku alimentacyjnego, a użyte określenie „skazany” wydaje się wyłączać interpretację rozszerzającą.

Sytuacje te będą występować najczęściej w sprawach karnych nieletnich. Dlatego też należy postulować, żeby w ustawie normującej postępowanie karne przeciwko nieletnim znalazł się przepis przewidujący możliwość zasądzenia opłat na rzecz zespołu adwokackiego od osób, na których ciąży obowiązek alimentacyjny w stosunku do skazanego nieletniego.

Karol Potrzobowski

PRASA O ADWOKATURZE

O dokonaniu wyboru Naczelnej Rady Adwokackiej w nowej kadencji i o ukonstytuowaniu się Prezydium NRA zamieściły krótkie komunikaty prasowe: tygodnik „Polityka” (nr 25 z dnia 20 czerwca br.), „Gazeta Sądowa i Penitencjarna” (nr 12 z dnia 16 czerwca br.), Kurier Polski (nr 133 z dnia 9 czerwca br.), a także codzienne gazety prowincjonalne. Natomiast pełny skład osobowy nowych władz samorządu adwokackiego (NRA i w izbach wojewódzkich) w kadencji 1970—1973 podał organ Zarządu Głównego ZPP „Prawo i Życie” (nr 13 z dnia 28 czerwca br.).

*

„Prawo i Życie” zamieściło w tym samym numerze dwa zdjęcia fotograficzne (wraz z tekstem wyjaśniającym) zaopatrzone tytułem: „Ślubowanie adwokatów”, informując o wprowadzeniu w szeregi stołecznej i wojewódzkiej adwokatury 14 nowych członków Warszawskiej Izby Adwokackiej, którzy w siedzibie Izby złożyli w czerwcu br. wobec dziekana Rady adw. Z. Czeszejki i członków Rady uroczysty akt ślubowania. Trzem osobom, które zdały egzamin adwokacki z wynikiem bardzo dobrym, Rada Adwokacka ufundowała wysoce cenione w środowisku palestry nagrody w postaci tóg adwokackich.

*

Kazimierz Łojewski w artykule pt. *Obrona i obrońca w postępowaniu karnym wykonawczym* („Gazeta Sądowa i Penitencjarna” nr 11 z dnia 1 czerwca br.) przedstawił w dłuższym wywodzie interesujący pogląd na rolę obrońcy i zakres obrony w postępowaniu karnym wykonawczym, akcentując odrębność tego postę-